

LiV lisäkysymykset 14.1.2021 kuuleminen

Vastaukset STM/LVM 15.1.2021

Matkustajamäärän rajoittaminen (toteuttaminen ja toteutuskeinot, ml. käytöstä poistettujen paikkojen merkintä ja turvallisuus)

V: Traficom tekee edellytysten täytyessä 58 f §:n mukaisen päätöksen, jolla rajoitetaan kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän suurinta sallittua matkustajamäärää, joka voidaan ottaa liikennevälineeseen. Edellä kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän on selkeästi havaittavilla ja valvottavilla järjestelyillä varmistettava matkustajamäärän rajoittaminen päätöksessä todetun mukaiseksi.

Traficom päättää sinänsä vain matkustajamääristä (rajoitus enintään 50 %). Traficom ei siis päättää toteutuskeinojen yksityiskohdista. Rajoituksen toteuttamisesta vastaa se, johon päätös kohdistuu parhaalla mahdollisella toteuttamiskeinolla.

Traficomien päätöksen on täytettävä hallintolain 44 §:n vaatimus päätöksen perustelusta (päätöksestä on käytävä ilmi sen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu). Tarvittaessa Traficomien on myös toteutettava hallintolain mukaista neuvontavelvoitettaan, jos päätöksen toteuttamiskeinoista olisi toimijalla epäselvyyttä.

Traficomien tulee päätöstä tehdessään ottaa huomioon ns. normaalit liikenneturvallisuuteen kuuluvat asiat. Viime kädessä toimija itse vastaa toimintansa turvallisesta ja ympäröivän lainsäädännön mukaisesta toteuttamisesta.

Päätöksen puitteissa toimija voisi ratkaista sen käytännön toteuttamisen yksityiskohdat. Toimijat voivat siis itse pohtia keinoja, joilla lain velvoitteet toteutettaisiin juuri kyseisessä toiminnassa parhaalla mahdollisella tavalla. Matkustajapaikkojen rajoittamisen voisi toteuttaa esimerkiksi erilaisilla merkinnöillä, joilla osoitettaisiin istuma- ja seisomapaikat, jotka eivät olisi matkustajien käytössä väljyyden varmistamiseksi. Paikkojen merkitsemiseen voisi käyttää esimerkiksi erilaisia huomiota-eroja tai -teippauksia taikka huputuksia. Palveluntarjoajan olisi järjestelyissään huomioitava liikenneturvallisuuden vaatimukset. Esimerkiksi erilaiset rakenteelliset esteet voisivat olla törmäystilanteissa matkustajien turvallisuutta vaarantavia. Lisäksi merenkulussa rajoitus voisi koskea esimerkiksi sitä, että matkustajalla olisi oltava oma hytti käytössään. Käytännön toteutuksessa määrärajoituksissa sovelletaan siis niitä keinoja, joita nytkin on käytössä paikkamäärien rajoittamiseksi esimerkiksi tarrauhoin merkitsemällä.

Valvonta kaupunkiliikenteessä ja seutuliikenteessä

V: Kaupunkiliikenteen valvonta kuuluu Traficomille ja ko. kunnalle. Kunnan ja Traficomien on tehtävä yhteistyötä valvoessaan tämän lain noudattamista. Käytännössä osana yhteistyötä tulisi koordinoida valvonnan suorittamista esimerkiksi tarkastusten osalta ja sen suhteen, että viranomaiset tulkitsevat lainsäädäntöä yhtenäisesti. Poliisi antaa tarvittaessa pyynnöstä virka-apua.

Ilmaantuvuus kriteerit alueilla, joilla liikennöinti tapahtuu

V: Traficom on päätöstä tehdessään ja matkustajamäärän rajoitusta arvioidessaan otettava huomioon tartuntojen ilmaantuvuus alueilla, joilla liikennöinti pääosin tapahtuu ja joista matkustajia voidaan ottaa kyytiin.

Lain tarkoituksen toteutumisen kannalta keskeistä on covid-19-ilmaantuvuus kaikilla niillä alueilla, joilta matkustajia voi nousta liikennevälineeseen. Taudin korkea ilmaantuvuus jollakin tällaisella alueella lisää ko. kuljetuksen riskiä. Näin ollen päätöksenteossa tulisi yhtenä harkintakriteerinä käyttää nimenomaan korkeimman tartuntariskin alueen ilmaantuvuuslukua.

Säätelyn tarkoituksena on turvata Traficomille toimivalta käyttää eri keinoja tautitilanteeseen puuttumiseksi kulloinkin tarkoituksenmukaisella tavalla. Viranomaisen ”työkalupakkia” käytetään alueiden ja terveysviranomaisen kulloinkin välttämättömäksi katsomassa laajuudessa riittävän vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

Lähtökohtana on se, ettei matkustaja liikennevälineessä tartuttaisi muita matkustajia. Määrärajoituksia sovellettaisiin sairaanhoitopiirien alueilla, joilla 14 viimeisimmän päivän aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus 100 000 asukasta kohden on vähintään 25 JA kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Traficom käyttää sairaanhoitopiirien ja soveltuvin osin myös THL:n asiantuntemusta päätöksenteon tukena.

Matkustajan jättäminen ottamatta liikennevälineeseen

V: Säätelyssä ei esitetä muutoksia liikennöitsijän velvollisuuteen muutoinkin vastata turvallisesta liikennöinnistä ja mm. linja-autonkuljettajalla jo nyt olevaan velvoitteeseen ottaa liikennevälineen kyytiin turvallinen ja liikennevälinekohtaisesti määrätty enimmäismäärä matkustajia.

Eri liikennevälineillä on jo tälläkin hetkellä enimmäiskuormitusvaatimuksia, joita toimijoiden ja näiden ohjeistamana myös työntekijöiden tulee noudattaa ja samat keinot enimmäismäärän noudattamiseksi soveltuisivat myös näihin terveysturvallisuuden takia tehtäviin määrärajoituspäätöksiin. Käytännössä nytkin ruuhkabussit voivat jättää pysähtymättä pysäkillä ja ottamatta lisää matkustajia, jos se on jo täysi.

Tapauskohtaisesti on kunkin liikenteen palveluntarjoajan harkittava turvallinen menettelytapa myös esim. pysäkillä näkyvän matkustajan osalta. Esitetty säätely ei velvoita tai mahdollista poikemaan ympäröivästä oikeusjärjestyksestä esim. heitteillejättöä koskevan säätelyn osalta. Kuljettaja toimii saman harkinnan ja ammattitaidon puitteissa kuin muutoinkin.

Esimerkiksi koulukuljetusten osalta pykäliin sisältyy vaatimus, ettei päätös saa estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin palveluihin. Tästä voi aiheutua kunnille lisäkustannuksia. Koska määrärajoituspäätökset tehdään alueellisen terveysviranomaisen arvioon perustuen, kunnilla on keinovalikoiden masta päätettäessä mahdollisuus samanaikaisesti vaikuttaa myös liikennemääriin esimerkiksi koulujen aloitusaikojen porrastamisen kautta.

Toteuttamisvaihtoehdot

V: Hallituksen esityksen perustelujen s. 61-62 selostetaan tarkemmin valitun sääntelyratkaisun suhdetta suosituksiin, ohjeisiin ja toimijoiden omaehtoiisiin toimiin. Suosituksilla ei ole oikeudellista velvoittavuutta eli niiden noudattaminen perustuu ihmisten ja eri toimijoiden vapaaehtoiseen pyrkimykseen ehkäistä epidemian leviämistä omilla toimillaan. Niihin ei voi myöskään kohdistaa nyt esitettyjä viranomaisvalvonnan toimenpiteitä.

Elinkeinonharjoittajat ja muut toimijat ovat jo keväällä ottaneet käyttöön kattavia toimenpiteitä koronavirustaudin leviämisen ehkäisemiseksi sekä asiakkaiden ja muiden osallistujien turvallisuuden takaamiseksi. Siltä osin kuin toimija täyttää jo laissa säädettyt velvoitteet, toimijalta ei edellytettäisi lisätoimia. Suunnitelman laatimisesta säädetään 58 h §:ssä.

Esityksen valmistelussa on arvioitu, että elinkeinonharjoittajien tai muiden toimijoiden omaehtoiset toimenpiteet eivät välttämättä kuitenkaan ole riittäviä, jos covid-19-epidemia etenee kiihtymis- tai leviämisvaiheeseen. Tästä syystä esitetään määräaikaista säännöksiä, jotka velvoittavat tiettyihin covid-19-epidemian leviämistä estäviin toimenpiteisiin, mahdollistavat viranomaispäätökset niiden ollessa välttämättömiä sekä toimenpiteiden valvonnasta ja pakkokeinoista.

Kasvosuojusten käyttäminen

V: Ns. maskipakosta säätäminen edellyttäisi erittäin painavia perusteita ja laajaa valmistelua perusoikeuksien näkökulmasta. Velvoitteen säätäminen edellyttäisi vahvoja välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden perusteita.

Yksityisillä palveluilla on mahdollisuus sopimuksellisesti edellyttää maskin käyttöä tietyin ehdoin sen mukaan, kuin sopimusoikeudellinen sääntely mahdollistaa. Tällöinkin asiakkaiden yhdenmukainen kohtelu ja kohtuullisten sopimusehtojen vaatimukset voivat asettaa rajoitteita edellytykselle. Silloin kun yksityinen toimija toteuttaa julkista hallintotehtävää, velvoitteiden tulee perustua lain-säädäntöön.

HSL kertoi joulukuussa, että maskia käyttää 73 % matkustajista.

Jos maskin käyttövelvoitteesta säädettäisiin, tulisi linjata, olisiko säännös velvoittava vai tavoitteellinen, valvottaisiinko sitä, mikä taho valvoisi, koituisiko velvoitteen rikkomisesta sanktioita, miten huomioitaisiin henkilöt, jotka eivät voi käyttää maskia, edellyttäisikö tämä vapautus lääkärintodistusta jne.

Kasvosuojusten käyttäminen mainittaisiin lain 58 f §:ssä yhtenä harkintakriteerinä matkustajamäärien rajoittamisen osalta. Säännöksen perusteella käyttöön ja sen ohjeistamiseen liikennöitsijän puolelta olisi vahva suositus. Matkustajamäärien rajoituspäätöksissä otetaan huomioon jo tehdyt toimet, kuten esim. maskin kattava käyttö, ja rajoitus voi olla pienempi (sallitaan enemmän matkustajia kuin puolet) mm. jos tämä Traficommin päätöksenteolle asetettu harkintakriteeri täyttyy.

Linja-auton kuljettajan työsuhteeseen liittyvät kysymykset

Kuten todettua, kuljettajalla on tiettyjä velvollisuuksia matkustajamäärien rajoitusten suhteen, eikä sääntely muuttaisi tilannetta työsuhteen osalta. Työnantajalla on osaltaan vastuu velvoitteiden toteuttamisesta.

Rajaturvallisuus

Hallitus päätti neuvotteluissaan 13.1.2021, että sisäministeriö valmistelee esityksen rajaliikenteen tiukentamiseksi muuntoviruksen leviämisen estämiseksi, nykyisen lainsäädännön ja sen valtioneuvostolle antamien päätösvaltuuksien puitteissa. Lisäksi linjattiin, että ulkoministeriö valmistelee matkustussuositusten päivittämistä.

STM:ssä tehdään parhaillaan täydentävää oikeudellista arvioita siitä, mitkä mahdollisuudet viranomaisilla olisi vaatia Suomeen ns. korkean riskin maista saapuvilta matkustajilta ennakkotesti ja/tai testaus covid-19-taudista. Samaa asiaa on arvioitu jo syksyllä 2020, mutta silloin sääntely katsottiin erittäin ongelmalliseksi perusoikeuksien näkökulmasta. Tällä hetkellä ei ole tarkempaa arviota siitä, milloin mahdollinen ns. raja-HE annettaisiin. Täydentävää esitystä HE:een 245/2020 vp ei ole tarkoitus antaa rajat ylittävän liikenteen terveysturvallisuuden osalta.